

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Josefa Baxy v právní věci žalobce: **H. D.**, zastoupeného JUDr. Vladimírem Jablonským, advokátem se sídlem 28. října 1001/3, 110 00 Praha 1, proti žalovanému **Krajskému úřadu Jihomoravského kraje** se sídlem Žerotínovo nám. 3/5, 601 82 Brno, proti rozhodnutí ze dne 5. 3. 2004, č. j. JMK 36778/2003 OLP, o kasačních stížnostech žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 7. 2004, č. j. 29 Ca 114/2004-30 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. 5. 2004, č. j. 29 Ca 114/2004-28,

t a k t o :

- I.** Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 7. 2004, č. j. 29 Ca 114/2004-30, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.
- II.** Kasační stížnost proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. 5. 2004, č. j. 29 Ca 114/2004-28, **se odmítá**.
- III.** Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. 5. 2004, č. j. 29 Ca 114/2004-28.

Odůvodnění:

Rozhodnutím ze dne 31. 10. 2003, č. j. OVV/RSOM/242/03, nevyhověl Magistrát města Brna žalobcově žádosti o zjištění státního občanství České republiky a vystavení osvědčení o státním občanství České republiky podle § 20 odst. 2 a § 24 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. Žalobcovo odvolání proti tomuto rozhodnutí zamítl žalovaný rozhodnutím ze dne 5. 3. 2004 a napadené rozhodnutí potvrdil.

Žalobce brojil proti rozhodnutí žalovaného žalobou, kterou podal dne 20. 4. 2004 u Krajského soudu v Brně prostřednictvím svého advokáta, JUDr. Vladimíra Jablonského. Usnesením ze dne 26. 4. 2004 vyzval krajský soud žalobce k tomu, aby do deseti dnů od doručení usnesení zaplatil soudní poplatek za řízení o žalobě ve výši 2000 Kč; zároveň jej poučil o tom, že nebude-li poplatek zaplacen, soud řízení zastaví. Usnesení bylo doručeno žalobcovu advokátu dne 29. 4. 2004, žalobci samému pak 3. 5. 2004.

Podáním ze dne 19. 5. 2004, doručeným krajskému soudu následující den, požádal žalobce o osvobození od soudního poplatku. Jak vysvětlil, potřebuje osvědčení o státním občanství jako důkazní prostředek pro restituční řízení, které je od poplatkové povinnosti osvobozeno; krom toho je důchodcem a nemá majetek vysoké hodnoty.

Krajský soud zamítl žalobcův návrh na osvobození od soudních poplatků usnesením ze dne 28. 5. 2004; své rozhodnutí odůvodnil tím, že žalobce nesdělil soudu žádné skutečnosti a nepředložil doklady, které by blíže specifikovaly jeho poměry a odůvodňovaly osvobození od poplatkové povinnosti. Důvodem pro osvobození od poplatkové povinnosti nemůže být ani poukaz na související restituční řízení, které je osvobozeno od poplatku ze zákona: řízení o přezkoumání rozhodnutí správního orgánu totiž není restitučním řízením a podléhá poplatkové povinnosti. Toto usnesení krajského soudu bylo doručeno žalobcovu advokátu dne 16. 6. 2004.

Usnesením ze dne 31. 7. 2004 zastavil krajský soud řízení o žalobě. Po rekapitulaci dosavadního průběhu řízení zdůraznil, že usnesení, jímž byl zamítnut návrh na osvobození od soudních poplatků, nabylo právní moci již 16. 6. 2004; soudní poplatek však dosud nebyl zaplacen, ačkoli byl k tomu žalobce vyzván. Soud proto postupoval podle § 47 písm. c) soudního řádu správního ve spojení s § 9 odst. 1 písm. a) zákona ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, a zastavil řízení, jelikož soudcovská lhůta k zaplacení poplatku marně uplynula.

Žalobce napadl toto usnesení kasační stížností z důvodu nezákonnosti rozhodnutí krajského soudu o zastavení řízení podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. (jakkoli žalobce označil i jiné důvody, u kasační stížnosti směřující proti rozhodnutí o zastavení řízení připadá v úvahu jedině důvod právě zmíněný; pojem „nezákonnost“ obsažený v uvedeném ustanovení přitom zahrnuje jak hmotněprávní pochybení, tak procesní vady). V první námitce zdůraznil, že jej krajský soud účinně nevyzval k zaplacení soudního poplatku ani nepoučil o následcích nesplnění této povinnosti. Žalobce žije dlouhodobě mimo území ČR, a ačkoli se zde v roce 1925 narodil, byl záhy nucen svou vlast opustit a nyní již zcela neovládá český jazyk. Rozhodnutí psaná v českém jazyce jsou mu tedy nesrozumitelná, a přestože mu snad byla doručena, nemohou ve vztahu k němu působit žádné právní účinky.

Druhou námitkou zpochybnil žalobce postup soudu při zamítání jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků. Soud zde pominul ustanovení § 37 odst. 5 s. ř. s., které mu ukládá povinnost vyzvat podatele k opravě nebo odstranění vad podání a stanovit mu k tomu lhůtu: zamítl totiž žalobcovu žádost, aniž žalobce předtím vyzval k doplnění toho, co považoval za neúplné a nedostatečné. Zatížil tak řízení vadou, která měla bezprostředně za následek zastavení řízení.

Žalobce proto navrhl, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Kasační stížnost je důvodná.

Nejprve je třeba si povšimnout toho, že žalobce byl v usnesení, jímž mu nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, poučen o tom, že kasační stížnost není přípustná; to však není správné. Usnesení ve věci žádosti o osvobození od soudních poplatků se totiž dotýká základního právu na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), jehož se musí dostat i tomu účastníku, který nemá dostatečné prostředky k hrazení nákladů soudního řízení. Takové usnesení proto není rozhodnutím, jímž by se pouze upravovalo vedení řízení (srov. např. č. 311/2004 Sb. NSS); nedopadají na něj ani jiné výluky z kasačního přezkumu ve smyslu § 104 odst. 3 s. ř. s., a lze tak proti němu brojit kasační stížností.

Soudní řád správní nepamatuje na situace, kdy je účastník řízení před správním soudem nesprávně poučen o opravném prostředku nebo o něm není poučen vůbec. Takový postup jde však k tíži soudu, a nemůže tak postihnout účastníka v tom smyslu, že by se k jeho opravnému prostředku, podanému i bez náležitého poučení a případně až po uplynutí zákonné lhůty, vůbec nepřihlíželo. Jakkoli ve správním soudnictví nelze přímo užít těch ustanovení občanského soudního řádu, která prodlužují lhůtu pro podání opravných prostředků pro případ nesprávného či chybějícího poučení o nich, lze jich ve prospěch zachování procesních práv účastníků užít analogicky (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 12. 2005, č. j. 1 As 25/2005-70). Opravným prostředkem v občanském soudním řízení, který se svým charakterem mimořádného opravného prostředku nejvíce blíží kasační stížnosti, je dovolání; pro případ nesprávného či chybějícího poučení o dovolání se pak obvyklá dvouměsíční lhůta k podání dovolání prodlužuje dvojnásobně na čtyři měsíce (§ 240 odst. 3 o. s. ř.). Užije-li se toto pravidlo na kasační řízení, lze uzavřít, že lhůta pro podání kasační stížnosti v případě nesprávného či chybějícího poučení o ní činí čtyři týdny od doručení rozhodnutí (oproti dvěma týdnům obvyklým – § 106 odst. 2 s. ř. s.).

Ačkoli tedy druhá stížní námitka, již žalobce krajskému soudu vytýká, že jej před zamítnutím jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků nevyzval k doložení majetkových poměrů, je formálně součástí kasační stížnosti proti usnesení o zastavení řízení ze dne 31. 7. 2004, podle jejího obsahu ji tak vyložit nelze: krajský soud totiž zastavil řízení proto, že žalobce nezaplatil soudní poplatek, a již vůbec se při tomto rozhodování nezabýval tím, zda a jak žalobce doložil, že nemá dostatečné prostředky. Posouzení této otázky bylo naopak určující pro rozhodnutí ve věci žádosti o osvobození od soudních poplatků, jež mohl žalobce napadnout kasační stížností i přes nesprávné poučení soudu. Žalobcovu argumentaci k postupu soudu při posuzování jeho majetkových poměrů je tak třeba považovat za samostatnou kasační stížnost směřující proti usnesení ze dne 28. 5. 2004, jímž žalobci nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků. Tato kasační stížnost je však opožděná i navzdory prodloužené čtyřtýdenní lhůtě: usnesení ze dne 28. 5. 2004 bylo doručeno žalobcovu advokátu 16. 6. 2004 a kasační stížnost byla podána až 8. 9. 2004; Nejvyšší správní soud se jí proto nemohl věcně zabývat.

K věcnému přezkoumání tak zbývá námitka, podle níž krajský soud účinně nevyzval žalobce k zaplacení soudního poplatku. Měla-li by být jediným podkladem této námítky žalobcova nedostatečná znalost českého jazyka, námitka by neobstála. V řízení před soudem nevyšlo najevo, že žalobce zcela neovládá český jazyk; krom toho byl žalobce po celou dobu řízení zastoupen českým advokátem, a je tak zřejmé, že si účinně zajistil uplatňování svých práv v řízení před českým soudem. Díky zvolenému advokátu tak nebyl nucen komunikovat se soudem přímo, a ani tak nečinil. I krajský soud se ostatně v průběhu řízení obracel v zásadě

pouze na advokáta; postupoval tak v souladu s § 42 odst. 2 s. ř. s., podle nějž se v případě, že má účastník zástupce, doručuje pouze zástupci. Odlišný přístup zvolil krajský soud právě jen u výzvy k zaplacení soudního poplatku ze dne 26. 4. 2004, patrně v domněnku, že zaplacení soudního poplatku je úkonem, který má žalobce osobně vykonat (což je podle § 42 odst. 2 s. ř. s. *in fine* jediný případ, kdy se doručuje kromě zástupce též zastoupenému účastníku). Nejvyšší správní soud tento názor nesdílí (srov. rozsudek jeho rozšířeného senátu ze dne 22. 7. 2004, č. j. 2 Afs 187/2004-69, publikovaný pod č. 726/2005 Sb. NSS); i on je ovšem přesvědčen, že krajský soud takovým postupem neporušil zákon. Účelem jakékoli výzvy v soudním řízení je informovat účastníka o jeho procesní povinnosti a stanovením lhůty, v níž má tuto povinnost splnit, jej přimět k procesní aktivitě. Soud jistě chybí, pokud účastníku vytýká nesplnění procesní povinnosti a spojuje s tím nepříznivé procesní následky, aniž předtím účastníka ke splnění povinnosti vyzval. Pokud ovšem soud vyzve účastníka k zastupitelnému úkonu nejen prostřednictvím jeho zástupce, ale též osobně, žádnou újmu mu tím nepůsobí; nanejvýš je takový úkon nadbytečný.

Námítka vztahující se k účinkům výzvy krajského soudu k zaplacení soudního poplatku však lze vyložit i širěji; žalobce ji ostatně neomezil jen na výzvu z 26. 4. 2004, nýbrž v obecnější rovině prohlásil, že soud jej řádně nevyzval k zaplacení soudního poplatku a nepoučil jej o následcích nesplnění této povinnosti. Této námitce je nutno přisvědčit. Soud totiž nevyzývá účastníka řádně, pokud např. adresuje výzvu nesprávné osobě, nepoučí účastníka o následcích nesplnění povinnosti nebo mu zašle výzvu, která postrádá jinou základní náležitost: nejzřetelněji však soud chybí, nevyzve-li účastníka ke splnění povinnosti vůbec, ačkoli mu to zákon ukládá. Právě to se stalo v této věci.

Žalobce byl vyzván k zaplacení poplatku v desetidenní lhůtě usnesením ze dne 26. 4. 2004. Na tuto výzvu reagoval žádostí o osvobození od soudních poplatků. Žádost byla sice podána až po uplynutí desetidenní lhůty; tato lhůta však byla lhůtou soudcovskou, a soud k ní tak ve prospěch účastníka nemusel přihlížet. Tím, že se soud zabýval žalobcovou žádostí a rozhodl o ní, byly zahlazeny následky nezaplacení soudního poplatku ve stanovené lhůtě; od okamžiku podání žádosti do rozhodnutí o ní tak stanovená lhůta již neběžela. Ani právní moc usnesení ze dne 28. 5. 2004, jímž soud zamítl žalobcovu žádost o osvobození od soudních poplatků, na tom nic nezměnila: stanovená lhůta k zaplacení poplatku již totiž uplynula, a právní mocí zamítavého usnesení tak nemohl být její běh obnoven. Po zamítnutí žádosti byl tak krajský soud povinen vyzvat žalobce opětovně k zaplacení poplatku, stanovit mu k tomu novou lhůtu, třeba i kratší, a poučit jej o následcích nesplnění výzvy (§ 9 odst. 1 a 3 zákona ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích). Krajský soud to však neučinil a poté již bez dalšího řízení zastavil. Žalobce tedy vskutku poplatek nezaplatil, jak se to uvádí v odůvodnění usnesení krajského soudu z 31. 7. 2004; nezaplatil jej ovšem v důsledku opomenutí soudu opětovně jej k zaplacení vyzvat. To nemůže jít k jeho tíži, a už vůbec to nemůže vést k zastavení řízení podle § 9 zákona o soudních poplatcích: toto ustanovení totiž jako předpoklad zastavení řízení vyžaduje nejen to, že účastník nezaplatil poplatek, ale také že k tomu byl řádně vyzván; tak tomu v této věci nebylo.

Kasační stížnost proti usnesení ze dne 28. 5. 2004, jímž Krajský soud v Brně zamítl žalobcův návrh na osvobození od soudních poplatků, je tedy opožděná; Nejvyšší správní soud ji proto odmítl a v tomto rozsahu rozhodl i o náhradě nákladů řízení. Žalobce naproti tomu uspěl se svou kasační stížností proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 7. 2004, resp. se stížní námitkou směřující proti způsobu, jakým jej krajský soud vyzýval k zaplacení soudního poplatku. Nejvyšší správní soud proto zrušil toto usnesení a vrátil věc Krajskému

soudu v Brně k dalšímu řízení; v něm bude krajský soud vázán právním názorem vysloveným v rozsudku zdejšího soudu (§ 110 odst. 3 s. ř. s.). Předtím, než učiní závěr, že je na místě zastavit řízení ve věci pro nezaplacení soudního poplatku, tedy krajský soud žalobce řádně vyzve k zaplacení poplatku a též jej poučí o následcích, pokud výzvě nevyhoví. V novém rozhodnutí o věci rozhodne Krajský soud v Brně i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. ledna 2006

JUDr. Marie Žiškova
předsedkyně senátu